

Vladimir Lay, Krešimir Kufrin,
Jelena Puđak
KAP PREKO RUBA ČAŠE
Klimatske promjene - Svijet i Hrvatska
Hrvatski centar "Znanje za okoliš", Za-
greb, 2008., 84 str.

Tema klimatskih promjena (KP) i globalnog zagrijavanja (GZ), zadnjih godina privlače sve više interesa javnosti zbog njihovog utjecaja na lokalnoj i globalnoj razini. Sve veća brzina promjena uzrokovala je njihovo lakše uočavanje i povezivanje s izravnim i neizravnim posljedicama koje ugrožavaju funkcioniranje naše civilizacije i globalnog ekosustava, koji je omogućio njen nastanak i opstanak do današnjih dana. Svaki pojedinac temeljem vlastitog iskustva može uočavati takve promjene, te se suočava s njihovim posljedicama. Većini nisu jasni stvarni uzroci njihova nastanka i veze s osobnim stilom života te organizacijom i funkcioniranjem društva u kojem žive, što je jedna od najvećih prepreka uspješnom djelovanju na već dugo poznate uzročnike štetnih promjena.

U uvodu priručnika dan je kratki kronološki prikaz znanstvenih otkrića i pretpostavki o mogućem antropogenom utjecaju na promjene globalne klime i globalnog ekosustava. Time se ukazuje da ovakve spoznaje, iako važne i za sam čovjekov opstanak na zemlji, teško pronalaze put iz znanstvenih krugova do obrazovnog sustava, preko kojeg bi trebale utjecati na promjenu ljudskog ponašanja i čovjekovog odnosa prema prirodi. Autori ističu upravo obrazovanje kao najefikasniji alat koji čovječanstvo ima na raspolaganju za zaustavljanje daljnje antropogene devastacije planeta i saniranje posljedica dosadašnjeg

ljudskog djelovanja. Ovim priručnikom dakle daju i svoj doprinos.

Priručnik je podijeljen u pet priča (poglav-
lja).

1. Uzročnici
2. Posljedice
3. Globalni odgovor
4. Hrvatska
5. Što možemo (u)činiti?

Prva priča ukazuje na krhkost ravnoteže globalne klime čime se nastoji utjecati na prevladavanje dogme o svijetu kao nepromjenjivom i neiscrpnom izvoru resursa i isto takvom odlagalištu otpadnih tvari, a takva slika svijeta je još uvijek čvrsto usadana u svijest ljudi. Objašnjava se efekt staklenika, trenutno dominantni antropogeni uzroci KP i GZ, te uzroci kompenziranja (maskiranja) tih promjena. Ukazuje se na inertnost promjena i na kumulativnost uzroka koji do njih dovode, te na mogućnost da promjene počnu same sebe ubrzavati uspostavljanjem pozitivnih povratnih veza, čime bi proces postao nepovratan i tragičan u smislu ljudskog opstanaka na zemlji. Osim toga dan je pregled izvora emisija stakleničkih plinova s najvećim doprinosom KP i GZ. Pregledi su dani po državama i ljudskim djelatnostima uz prikaz dosadašnjih trendova porasta emisija i doprinosa pojedinog plina na efekt staklenika.

Druga priča bavi se posljedicama koje je prouzročila povećana emisija stakleničkih plinova uzrokovana dosadašnjom ljudskom djelatnošću. Iznose se podaci o dosadašnjim i pretpostavke o budućim posljedicama, koje se očituju u promjeni klime, narušavanju vodenih i kopnenih ekosustava, utjecaju na ljudsko zdravlje i prouzročeni ekonomskim štetama.

Treća priča, bez nerealnog optimizma, daje povijesni prikaz globalnog odgovora na uočeni problem i pojašnjava manjkavosti procesa donošenja odluka, kao i neke od razloga izostanka očekivanih rezultata u procesu provedbe već dogovorenih mjera za aktivno djelovanje na uzroke KP i GZ. Četvrta priča razmatra trendove u energetskom i transportnom sektoru Hrvatske kao glavnim izvorima emisije stakleničkih plinova u našoj zemlji. Razmatraju se i trendovi klimatskih promjena u RH, kao i posljedice tih promjena. Jednostavnim i lako objašnjivim primjerima prikazani su već postojeći i mogući budući utjecaji KP i GZ na vodne resurse, poljoprivredu, šumarstvo, obalno područje, kopnene i vodene ekosustave. Primjeri su dobro izabrani jer u njima čitatelji iz raznih dijelova RH mogu pronaći nešto što i sami uočavaju ili već osjećaju kao posljedicu, pa ih se lakše može potaknuti na daljnje informiranje i obrazovanje iz ovog područja ili prihvaćanje nužnih promjena.

Peta priča bavi se razlozima zašto ljudi pojedinačno teško prihvaćaju svoj dio odgovornosti za nastalu situaciju, što otežava promjenu ponašanja kao nužan uvjet za zaustavljanje današnjih loših trendova u degradaciji okoliša. Ukratko se opisuju mogućnosti prilagodbe na novonastalo stanje i navode smjernice za osobno smanjenje energetske potrošnje i smanjenje emisije stakleničkih plinova.

U priručniku "Kap preko ruba čaše" autori su uspješno napravili sažetak problematike KP i GZ, te na jednostavan i svima lako razumljiv način opisali trenutno dominantne uzroke, posljedice, njihovu međuzavisnost i moguće scenarije za 21. stoljeće. Ukazuju da rješenje problema nije samo u primjeni novih tehnologija već da ga tre-

ba tražiti u multidisciplinarnom pristupu problematici u kojoj će razne struke morati dati svoj doprinos. U pisanju koriste razumljive termine i slikovitim primjerima olakšavaju razumijevanje problematike koja mnogima nije bliska. Priručnik predstavlja kvalitetan materijal za informiranje i obrazovanje o KP i GZ, te za popularizaciju opisane problematike.

Robert Faber

Pippa Norris, Ronald Inglehart
Sveto i svjetovno
Religija i politika u svijetu
Politička kultura, Zagreb 2007, str. 302

Knjiga koja je pred nama, «Sveto i svjetovno: Religija i politika u svijetu» autora sveučilišnih profesora Pippe Norris (Harvard) i Ronalda Ingleharta (Sveučilište u Michiganu) nastala je kao komparativna analiza rezultata tridesetogodišnjeg istraživanja o stavovima i vrijednosnim orijentacijama u svijetu. Ova knjiga obuhvaća sve glavne religije svijeta i naslanja se na prethodnu slične tematike: *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change Around the World* (Plima se uzdiže: Rodna jednakost i kulturna promjena diljem svijeta, 2003.) koja se bavila proučavanjem uloge religioznosti u objašnjavanju egalitarnih, odnosno tradicionalnih stavova naspram uloga žena i muškaraca.

Za potrebe ovog djela, autori su analizirali podatke iz istraživanja WVS (*World Values Survey*) i EVS (*European Values Survey*), koja su jedan od najobuhvatnijih pokušaja da se na sistematski i empirijski način prate promjene stavova i vrijednosnih ori-